

Војислав Бољевић-Вуленовић

ПОБЈЕДА УДРУЖЕНЕ ОПОЗИЦИЈЕ У ЦРМНИЧКОЈ ОПШТИНИ НА ИЗБОРИМА 1936. ГОДИНЕ

Побједа Удружене опозиције у Црмничкој општини на изборима 1936. године била је потпуна. Сарадња комуниста са опозиционим странкама, у првом реду са црногорским федералистима који су водили борбу за равноправност Црне Горе у Југославији, федеративно уређеној држави, показала се врло корисном. Уједињени у Црногорски народни фронт слободе, Црногорци су били тврд орах владајућој буржоазији. У летку са великог народног збора на Вир-Пазару, 23. августа 1935, између осталог каже се и ово: „Црмничани, доста је било лажи и обмана . . . Знадите да једино борба радника и сељана вођених комунистичком партијом за обарање буржоаске владавине и за завођење социјализма иде правом путу, тј. слободи и једнакости. Тим путем нека буду упућене ваше удружене снаге, збијте ваше редове против заједничког непријатеља – србијанске војно фашистичке диктатуре, против разбојничке буржоазије. Угледајте се на мучну борбу и сјајну побједу руских радника и сељана“.¹

На петомјаским изборима 1935. године, од 62.382 бирача, Јевтићева листа у Црној Гори добила је 47.722 гласа, од којих у срезу барском 4.252 (Ђуро Чејовић 3.149, др Филип Добречић 1.103); Мачекова листа 19.074 гласа, од којих у срезу барском 2.170 (адвокат Никола Ђоновић); Максимовић је добио 2.292, а Љотић 294 гласа. Максимовић и Љотић нијесу могли да постигну кандидатуру у свим изборним јединицама. Слично је било и на изборима 11. децембра 1938. године, када је листа ЈРЗ добила 40.017, а листа Удружене опозиције 34.195 гласова.²

1 Гојко Вукмановић, „Два збора Удружене опозиције у срезу барском 1935. године“, Историјски записи (ИЗ), Титоград 1962, XIX/2, 308. Вукмановић је објавио летак и резолуцију збора у cjелости.

2 Р. Пајовић, Исто, 113–114 и 121.

Резултати избора 1935. допринијели су угледу Партије у срезу барском, посебно у Црмници. Иако је Ђуро Чејовић, кандидат Јевтићеве листе победио са 3.149 гласова (Добречић је добио 1.103, а Ђоновић 2.170), избори су ипак показали снагу Удружене опозиције, нарочито у Црмници, гдје је Ђоновић добио преко 1.300, Чејовић око 70, а Добречић око 50 гласова.³ Максимовић, Љотић и Хођера нијесу могли у срезу барском да спроведу кандидатуру. Светислав Хођера, вођа „борбаша“ и носилац листе ЈНС (Југословенске народне странке), у вријеме предизборне кампање покушао је да у Бару и Петровцу одржи агитационе говоре, али је био спријечен од омладине из Црмнице и засут јајима.

До 1932. године у Црмници је било пет општина са званичним називима: бољевићна, са сједиштем у Бољевићима (за Бољевиће, Годиње и Лимљане); брчeosко-подгорсна, са сједиштем у Брчелима (за Брчели – Горње и Доње, Бријеге, Томиће и Подгор – Утрг и Овточиће); вирска, са сједиштем у Вир-Пазару (за варошицу Вир-Пазар и за Дупило, Трново, Комарно, Крушевицу и Орахово); глуходолска, са сједиштем у Глухом Долу (за Глухи До, Буковик, Сотониће и Мачуге) се сеоско-крњичка, са сједиштем у Сеоцима (за Сеоца – Горња и Доња и Крњице).⁴ Спајање ових општина у јединствену црмничку општину, са сједиштем у Вир-Пазару, спроведено је 26. јуна 1932. године. За предсједника новоформиране општине именован је Филип Вујовић, дотадашњи предсједник вирске општине. Општински избори одржани су тек у љето 1933. године. На владиној листи кандидовали су се: Филип Вујовић, Луна Ђуровић и Саво Вучићевић, а на листи Удружене опозиције Саво Ђоновић и Андрија Вукосавовић. Побједу, са нешто више од 600 гласова, односи је Филип Вујовић; Ђуровић и Вучићевић имали су незнатан број гласова, Ђоновић је добио преко 400, а Вукосавовић око 200 гласова.⁵ Грешка опозиције је била у томе што није истакла само једног кандидата. Осим тога, и бјелашко-зеленашке размирице између Горње и Доње Црмнице утицале су на ток ових избора.

Међутим, на парламентарним изборима 1935. и општинским 1936. године избјегнуте су грешке из претходних избора. Партија је увидјела да је линија активног бојкота била погрешна, зато је њен став на овим изборима био: самостално иступање, а ако се то не може – да се гласови дадну најдемократскијим кандидатима Удружене опозиције. На иницијативу комуниста у предизборној кампањи црногорска омладина је својим прогласом апеловала да се на изборима иступи против клеро-фашистичке владе Стојадиновић–Корошец, која гуши права народа црногорског, наглашавајући при том да није ријеч само о општинским изборима већ о одлучној борби цијелог народа против ненародног режима. Омладински апел прихватили су шеснаесторица црногорских опозиционих

3 Гојко Вукмановић, „Неколико акција комуниста у Црмници (1932–37)“, ИЗ, Титоград 1959, XV/1, 209.

4 „Алманах – Шематизам Зетске бановине“, Сарајево 1931, 332.

5 Г. Вукмановић, „Неколико акција комуниста у Црмници . . .“, 206.

интелектуалаца из Београда, позивајући народ Црне Горе да избором опозиционих кандидата „удаљи неред, нерад и крађу народне имовине“, истичући при том да Црна Гора у уједињеној држави није добила слободу и равноправност, „јер ни данас немамо ни слободну штампу, ни слободну политичку организацију, ни слободу збора, ни тајно гласање“.⁶

На општинским изборима 22. новембра 1936. године црмнички комунисти покушали су да на изборе изађу самостално, преко свог кандидата Божа Гојнића, члана КПЈ. Али, када су видјели да се његова листа не може потврдити, склопили су споразум са федералистима да на листи опозиције истакну Петра С. Лекића.

Федералисти и комунисти чинили су све да обезбиједи побједу свом кандидату. Неоспорно, у томе им је знатно помогао проглас црногорске омладине, којим се Црногорци позивају у борбу за равноправност Црне Горе у Југославији. И поред ангажовања цјелокупног државног апарата, десило се оно чега се режим потајно плашио. Победио је представник Удружене опозиције са 804 гласа, представник владине листе добио је 470, а представник Грађанске странке Саво Вучићевић 107 гласова. Од 32 одборника, 28 их је било са листе Удружене опозиције, међу којима је било и комуниста или симпатизера Комунистичке партије, а само четири са листе ЈРЗ. Тако је побједа Удружене опозиције у црмничкој општини на изборима 22. новембра 1936. године била потпуна.

Нова управа са предсједником Петром Лекићем преузела је општину 1. јануара 1937. године. Приликом њеног конституисања изабрана су два потпредсједника: Марко Маровић, земљорадник из Томића, и Јован Никић, земљорадник из Лимљана, чија је дужност била да замјењују предсједника за вријеме његове одсутности. На истој сједници предсједник Лекић се одрекао своје мјесечне плате од 1.200 динара у корист општинског буџета. Од првог дана, нова општинска управа повела је политику у духу Црногорског народног фронта слободе. Да би се такав програм могао несметано спроводити, требало је општински апарат очистити од корумпираних и режиму оданих службеника. У вези са тим настао је сукоб између нове општинске управе, изабране вољом народа, и полицијских власти среског начелства у Бару. Сукоб се нарочито заоштрио око дјеловође. Нова управа хтјела је да то мјесто повјери свом човјеку, док се власт залагала да на том мјесту остане и даље стари службеник Никола Божовић из Лимљана. Сукоб се толико заоштрио да се предсједник Лекић није одазвао позиву начелника среза да пође у Бар, гдје је требало то питање ријешити. Поручио је начелнику да он дође у Вир-Пазар, у сједиште црмничке општине, јер да је то право мјесто гдје се ово питање може ријешити. Дошло је до интервенције Банске управе са Цетиња, али захваљујући одлучном ставу општинске управе за новог дјеловођу изабран је професор Душан Маровић, члан КПЈ. Тиме је за Начелство среза у Бару

⁶ Данило Лекић, „Побједа комуниста у Црмници на општинским изборима 1936“, Вирпазар – Бар – Улицњ (Монографија), 133.

и Банску управу на Цетињу црмничка општина остала на мети, као комунистичка и антирежимска.

Тек након овако ријешеног кадровског питања управа Црмничке општине посветила је пажњу економским проблемима. Заузимала се за отпис сељачких дугова, за смањење такси, пореза и других намета, а општинске порезе и наплату трошарине свела је на најмању мјеру. Осим тога, преко „Сељачке самопомоћи“ набављала је жито по најнижим цијенама и продавала га најсиромашнијим општинарима уз минималну надокнаду. Таквом политиком општинска управа је на дјелу показала како се води борба за бољи живот експлоатисаних маса сељака и радника. А то је могла да спроведе само КПЈ на широкој платформи Народног фронта слободе. „Тако је општинска управа“ – по ријечима Данила Лекића – „постала и остала демократска и самоуправна административно-управна власт у Црмници, потпуно независна од државних органа које је режим постављао“. ⁷

7 Исто, 134.